

Господарські спори: хто за альтернативу?

Ганна ГАРГО, адвокат, медіатор, к.ю.н., Голова Комітету сімейного права ААУ, керівник галузевої практики сімейної медіації НАМУ.

Сучасні тенденції розвитку економічних відносин все більше стимулюють появу альтернатив традиційному судовому вирішенню господарських спорів.

Медіація – це добровільний та конфіденційний процес ведення переговорів між сторонами конфлікту за допомогою третьої нейтральної сторони. Нейтральна сторона – посередник (медіатор) веде процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору, зменшує емоційне напруження та активно допомагає зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, яке задовольнить всіх учасників. До компетенції медіатора не входить прийняття рішення, він лише допомагає сторонам у вирішенні конфлікту. На відміну від судового розгляду, який є суворо врегульованим, формалізованим та зосередженим на суті позову, медіація надає можливість застосування гнучкого підходу до вирішення спору, врахування всіх аспектів спірної ситуації, незалежно від їхнього юридичного чи правового значення.

Законодавчі органи іноземних країн всіляко сприяють розвитку медіації. Наприклад, у 2001 р. в США було прийнято єдиний закон про медіацію, який об'єднав понад 2500 законів, що існували в Америці до цього та регулювали посе-

редницьку діяльність у різних штатах¹. В цій країні без медіаторів у галузі економіки, політики, бізнесу не відбувається жодний важливий процес переговорів.

У Франції діє Трибунал по конфліктах, а процедура посередництва є безкоштовною для учасників процесу та оплачується з державного бюджету. Крім того, послуги посередництва тут надають громадські організації, а медіатори повинні бути акредитовані прокуратурою та підписати контракт з Міністерством юстиції².

В Англії створено центри «Альтернативних способів врегулювання спорів»³. У 2004 р. в Австрії був прийнятий закон «Про посередництво в цивільних справах», який об'єднав у собі норми, присвячені процедурі посередництва, зосереджені в різних нормативних актах⁴.

У Німеччині медіація є складовою частиною системи правосуддя. Медіатори працюють при судах, значно знижуючи кількість потенційних судових справ. У Польщі посередники, щоб вирішувати спори, повинні зареєструватися в суді та мати відповідну кваліфікацію (оплата їхньої праці здійснюється з державного бюджету). У Чехії Служба апробації та медіації є державною організацією та підпорядкована Міністерству юстиції. В Японії існує негативне ставлення населення до державного способу вирішення суперечок, тому пріоритет віддається альтернативним способам вирішення конфлікту. У Китаї, Угорщині та Південній Кореї передбачена можливість державного примусу до виконання угоди, досягнутої у процесі медіації, а також державний нагляд за її законністю⁵.

Цікавим є той факт, що в західних країнах, особливо під час вирішення комерційних спорів, часовий ас-

пект виявляється значно більшим аргументом на користь медіації, ніж кількість грошових витрат на супровід процесу розгляду спорів⁶. Це підтверджують результати іноземних досліджень, згідно з якими у процесі вирішення господарських спорів про «виконання контрактів» медіація на 56% скорочує фінансові витрати та на 73% є менш тривалою у часі⁷.

В Україні створюються спеціальні служби з мирного врегулювання конфліктів. Адвокати та адвокатські об'єднання України активно використовують медіацію як механізм врегулювання конфліктів. Загалом, показник виконання угод, укладених за результатом медіації, сьогодні в Україні є пригломшливим – майже 99% домовленостей виконуються сторонами добровільно. Натомість показник примусового виконання судових рішень в Україні не перевищує 48%⁸.

Враховуючи прагнення України до вступу в ЄС, прийняття закону про медіацію було б підтвердженням цих намірів та вказувало б на визнання Директиви 2008/52/ЄС від 21.05.2008 р. Європейського Парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах». Про доцільність запровадження процедури медіації (посередництва) у господарському судочинстві також свідчать «Зелена книга» про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру та Настанови щодо впровадження і застосування» та ін.

Відповідно до ст. 5 Господарського процесуального кодексу України, сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарських

спорів за домовленістю між собою. Практика функціонування процедур примирення у процесі вирішення господарських спорів показує їхній досить прогресивний характер, оскільки у порівнянні з господарськими судами вони мають певні переваги, а саме:

- оперативність під час вирішення господарських конфліктів, що сприяє господарському обігу, стабілізації господарських відносин, покращенню результатів господарської діяльності;
- розширення можливостей реалізації права на позасудовий захист та доступ суб'єктів господарювання до нових способів вирішення спірних питань;
- обмеження монополізму державних судів та певною мірою зменшення корупційного тиску на суб'єкти господарювання;
- демократичність процесу розгляду спірних питань – обрання посередника за згодою сторін, вплив на формування правил розгляду спорів.

Застосування медіації є найбільш доцільним у процесі вирішення спорів, що виникають у межах довгострокових господарських договорів (контрактів), коли постають питання технічного характеру, невизначеність щодо тлумачення положень договору, а предмет спору є лише видимою причиною конфлікту.

Отже, проаналізувавши світовий та вітчизняний досвід проведення процедур примирення, можна прогнозувати, що інститут медіації є конкретним механізмом забезпечення права сторін на примирення, який сприяє демократичності, економічності та ефективності вирішення спірних ситуацій зі збереженням подальших добropорядних партнерських відносин, а також допомагає формуванню позитивного іміджу нашої держави поміж світової спільноти та гармонізації суспільства загалом.

Практикуючи у сфері господарського права і процесу та застосовуючи медіацію під час вирішення, зокрема, корпоративних конфліктів, стає очевидним, що розвиток альтернативних способів вирішення господарських спорів – це необхідна умова створення ефективної системи захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав та інтересів господарюючих суб'єктів. **HR**

¹ Ясенов І.А. Средства досудебного разрешения гражданских споров: опыт США / И.А. Ясенов // Государство и право.

² Боботов С.В. Правосудие во Франции.

³ Белов А. Альтернативные способы разрешения внешнеэкономических споров.

⁴ Подольская Н. Новый Федеральный закон Австрии «О посредничестве по гражданским делам».

⁵ Медіація в мирі [Електронний ресурс] / Центр медіації і права. – Режим доступу: <http://www.mediacia.com/medworld.htm>

⁶ Подольск С.А. Медіація як альтернативний спосіб вирішення конфліктів у сфері господарювання.

⁷ Shack J.E. Bibliographic Summary of Cost, Pace, and Satisfaction Studies of Court-Related Mediation Programs. 2nd Edition [Електронний ресурс] / J.E. Shack // Center for Analysis of Alternative Dispute Resolution Systems. – 2007 – 62 p.

⁸ Махова Л.О. Переваги впровадження в Україні інституту медіації як способу врегулювання господарських спорів / Л.О. Махова // Порівняльно-аналітичне право. – 2016.

